

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

פרשת קדושים

גליון ל' (תרכ"ח)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טריי עוועניו

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צד"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שנת חמשת אלפים שבע מאות וחמישים ושנים לכריאה

ב"ה

פרשת קדושים

היי תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן הענינים

שיחות

5 המשכת תורה חדשה מאתי תצא למטה

חסידות

6 עדות וחוקים

רמב"ם

8 חולין שנשחטו בעזרה

9 זכו או לא זכו בתהליך הגאולה

16 הערה ברמב"ם (גליון)

נגלה

הערה בענין ספירת העומר

17 וקביעות חגה"ש לעובר קו התאריך

19 בדין עשרה לדבר שבקדושה

שונות

20 לתת הצעירה לפני הבכירה

21 שיעור חימוץ

21 לאו כל מוח סביל דא

21 כלה כלולה מהכל

22 רחב"ד לאחר החורבן

- 22 כ"י"ה [וב]זה תקס"ג?
23 עוד על מלחמת צרפת - רוסיא

מספר פאקסימיליא לשלוח הערות: 953-9720 (718)

ש י ח ו ת

המשכת "תורה חדשה מאתי תצא" למטה

הרב שמעון אברהם סילמאן

~ שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א במיניסוטה ~

מבואר בקונטרס בענין תורה חדשה מאתי תצא שיתגלה למשיח בדרך נבואה דרגא נעלית בתורה - תורה חדשה - שעתה הוא כ"כ בהעלם (העלם שאינו במציאות) שא"א לגלותו ע"י לימוד אפי' ע"י היגיעה של תלמיד ותיק. ולכן כתב הרמב"ם שמש"ח יהי' נביא גדול קרוב למשה רבנו כדי לקבל גלוי זה וגם בעל חכמה יתר משלמה כדי להורידו למטה בארץ ולא ישאר נבואה - שהרי "אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה" - אלא משיח בחכמתו הגדולה יוכל להורידו למטה להכניסו בגדר שכל אנושי - "כפי כח האדם" - כדי שיהי' חלק מתורה (הנלמדת).

ויש לעיין איזה חכמה יהי' שהוא גדול יותר מחכמת שלמה שעל ידו יוכל להוריד דרגא נעלית זו לתוך שכל אנושי?

והנה בלקוטי לוי יצחק, אגרות קדש, מכתב י"ט כסלו (ד' רכ"ג - רכ"ד) כתב כ"ק הרב לוי יצחק נ"ע זי"ע וז"ל:

"ובתורה אלו הב' בחי' אור, הוא הב' בחי' דתורה, נסתר דתורה, ונגלה דתורה, קבלה ונגלה, והתחברותם יחד דהב' אור, הוא ענין גלוי אור החסידות שהוא מה שהנסתר דתורה הסודות היותר עמוקים יושגו בהפשטתן לשכל ע"ד כמו ההשגה דנגלה דתורה, משא"כ קבלה אינה מושגת לשכל אנושי כי היא רק בדרך קבלה ואמונה בלבד. משא"כ גלוי אור החסידות הוא בחי' יותר גבוה מקבלה ונגלה שלכן בכחה לחבר ב' הבחי' גם יחד שהנסתר והרז גופא יהי' מושג כנגלה.... וכל שהבחי' היא יותר גבוה הנה ההסתר וההעלם שעלי' הוא יותר דק ועמוק. כי כשם דלמ"ת בַּעֲתָה שנתגלה הנגלה דתורה הנה על זה הי' די ההסתר וההעלם דמצרים... משא"כ לגלוי פנימיות התורה, בחי' טעמי תורה ישקני מנשיקות פיהו שיתגלו ע"י מ"צ בב"א, צ"ל מקודם גלות אדם שהוא יותר דק ועמוק... ולתורה הנגלית הי' קודם קי"ס

שנקרע לי"ב קרעים, ולנסתר דתורה שע"י משיח צדקנו יהי מקורם קריעת הנהר לז' נחלים... עד"ז יוכן שלגלוי אור החסידות שהוא הבחי' היותר גבוה, התחברות ב' הבחי' יחד, כנ"ל ה'י צ"ל ההסתר וההעלם עוד יותר דק ועמוק... ואימתי הוא גאולתנו ב"ט כסלו, ב"ט דוקא הכולל ב' הבחי' די"ב דקריעת הים, וז' דהכאת הנהר, ג' יחד."

והנה עפ"ז ברור הדבר שהחכמה שע"י יוריד משיח צדקנו את התורה חדשה למטה בארץ הוא תורת חסידות חב"ד "שהוא הבחי' היותר גבוה, התחברות ב' הבחי' יחד". ועי"ז מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

■ ■ ■

ח ס י ד ו ת

עדות וחוקים

הת' אבירם זילברברג
~ תות"ל 770 ~

במאמר ד"ה "כי ישלאך בנך" התשל"ח [שיצא לאור בקונטרס י"א ניסן - תש"נ כ"ק אדמו"ר שליט"א חילקו בי"א ניסן באותה שנה] מבאר בס"ד וזלה"ק:

"שג' הענינים דעדות חוקים ומשפטים הם בכל המצוות . . והענין הוא דבגילוי אלוקות שע"י המצוות ג' מדרגות בכללות אור המתלבש בעולמות דבכללות הוא אור הממלא, ואור שלמעלה מהתלבשות בעולמות אבל שייך לעולמות דבכללות הוא אור הסובב, ועצמות אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות.

...אור הממלא המשכתו היא ע"י הענין דמשפטים . . המשכת אור הסובב היא ע"י קיום החוקים . . זה שכל המצוות נק' בשם עדות הוא לפי שהם ממשיכים ומגלים העלם העצמי דעצמות אוא"ס" עכלה"ק.

7 - קדושים - ה'י תהא שנת נפלאות בכל -

בקשר לשורה האחרונה מביא בהערה 33 וזלה"ק: "...וראה גם סה"מ מלוקט שם [ח"ב] עמ' נ"ח ואילך" עכלה"ק, ושם נתבאר בס"ט וזלה"ק: "שהרצון דמצוות כמו שהוא מצד העצמות הוא רצון עצמי שאינו בשביל איזה כוונה שתושלם ע"י המצוות, והתכלית דמצוות (מצד רצון זה) הוא המצוות עצמם, ומזה מובן דזה שהמצוות ממשיכים ומגליין עצמות אוא"ס בעולם, עם היות שהמשכה היא מצד זה שהמצוות הם רצונו ית' שלמעלה מטעם, מ"מ מכיון שזה ענין שנעשה ע"י המצוות, הרי זה בדוגמת טעם, ואמיתית הענין דרצון העצמי של עצמות ית' הוא בהמצות גופא, וזהו מה שהעבודה דעדות היא העבודה דרעותא דלכא והעבודה דחוקים היא העבודה דקבלת עול, כי ענין העדות שבמצוות, מכיון שהוא המשכה וגילוי הכלי לזה הוא הרצון, שגם הרצון שמצד עצם הנשמה היא תנועה דהמשכה והתפשטות (מציאות), והכלי לענין החוקים דמצוות שהוא רצון עצמי ממש שלמעלה מגילוי הוא הביטול דקבלת עול ביטול שמצד העצם שלמעלה מכל ענין דהתפשטות", עכלה"ק.

ולכאורה גם בחוקים ישנו אותו "בדוגמת טעם" זה שע"י חוקים נמשך אור הסובב כנ"ל, וכן מה שמביא במאמרנו הערה 25 וזלה"ק: "בסה"מ מלוקט שם [ח"ב] דבחוקים מודגשת כוונה הכללית לקיים רצון ה', אבל ראה סה"מ הת"ש דענין החוקים הוא שעל ידם נמשך הביטול, וראה גם סה"מ"צ להצ"צ דזה שהחוקים "צריך לעשותם כמקבל גזירה בלי טעם" הוא בכדי לאכפייא לס"א ונמצא, שגם בחוקים יש כוונה מיוחדת (נוסף על הכוונה הכללית לקיים רצון ה') - ביטול ואתכפיא", עכלה"ק.

והענין שבמאמר שם מתכוון מדבר על ענין אחר שבחוקים כמו שמביא במאמרנו בהערה 50 וזלה"ק: "...הכוונה ב"חוקים" בפסוק זה היא [לא לכוונה הפרטית ב"חוקים" (ראה לעיל הערה 25) כי אם] לזה שבחוקים מודגשת הכוונה הכללית דמצוות, שבקיומם היא מפני ציווי ה'" עכלה"ק, וכמפורש בהערה 25 דלעיל שזה הפשט במאמר שם.

ואוי"ל שבמאמר שם ש"החוקים דמצוות הוא רצון עצמי ממש שלמעלה מגילוי" וטעם הכוונה לכוונה הכללית דמצוות שמודגשת בחוקים, ובמאמרנו ש"המשכת אור הסובב היא ע"י קיום החוקים" הכוונה לכוונה הפרטית בחוקים

ר מ ב " ם

חולין שנשחטו בעזרה

הרב יהודה קעלער
 ~ מח"ס מנחת יהודה וירושלים ~
 ~ תושב השכונה ~

בהלכות מחוסרי כפורים פ"א הל' ז' כתב הרמב"ם, וז"ל:
 "...כל אחת משתייהן מביאה קרבן מספק ואין חטאת אחת משתייהן
 נאכלת שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת שמא אינה חייבת
 ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה כמו
 שביארנו בהלכות שחיטה", עכ"ל.

ולכאורה קשה, שיטת רבינו מבוארת בכ"ד, שאיסור חולין
 שנשחטו בעזרה אינה מדאורייתא, כמ"ש בהל' שחיטה פ"ב, וז"ל
 "[א] בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה שאין שוחטין בעזרה
 אלא קדשי מזבח בלבד, אבל החולין אסור לשחטן בעזרה . . . הא
 למדת שאין שוחטין בשר תאווה אלא חוץ למקום אשר בחר ה' . .
 [ב] אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור, ואסור בהנייה
 כבשר וחלב וכיוצא בו . . . [ג] ...ודברים אלו כולן דברי קבלה
 הן, וכל השוחט חולין בעזרה או האוכל כזית מבשר חולין
 שנשחטו בעזרה, מכין אותו מכת מרדות", עכ"ל הרי דסבר רבינו
 שאיסור חולין שנשחטו בעזרה היא דרבנן.

וכן בהלכות גנבה פ"ב הל' ח': "אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה
 אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדבריהם וכו'" הרי דחולין
 שנשחטו בעזרה הם דרבנן.

ואף שישנם הסוברים שרק איסור הנאה של חולין שנשחטו
 בעזרה הם מדרבנן אבל עיקר איסורו מדאורייתא, אמנם הרה"ג ר'
 יוסף קאפח שליט"א, הוכיח בהל' שחיטה שם, שדעת רבינו דכל
 האיסור של חולין שנשחטו בעזרה היא מדרבנן.

וא"כ קשה לכאורה למה כתב רבינו בהלכות מחוסרי כפרה טעם ש"חטאת העוף הבאה על הספק נשרפת שמא איננה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה וכו'" ושביק איסור נבלה שהיא דאורייתא? ובאמת במשנה סוף פ"ז דתמורה "חטאת העוף הבאה על הספק תשרף" פירש"י וז"ל: "חטאת העוף כו': כגון אשה שהפילה ספק ולד ספק אינו ולד, כיון דחטאת [יולדת מן] העוף היא כדכתיב וכן יונה או תור לחטאת מביאתה על הספק דהואיל ואינה נקטרת לא איכפת לן אי זריק דם על הספק ואינה נאכלת דשמא לא ולד הי' וחולין היא זו ונבלה היא דאין חולין נאכלין במליקה ותשרף דהוי לה כשאר קדשים פסולין ובמס' נזיר ילפינן שפיר דחטאת העוף באה על הספק", עכ"ל.

אמנם כבר נח' במ"א הא דעשו רבובה בשביל חטאת העוף הפסולות משום דהוי שכיחא טובא, כגון כל חטאת העוף הבאה על הספק, שטעון עיבור צורה כדי שתפסל בלינה הרי אם לא מעברין צורתן אינן טעונות שרפה, ואשר ע"כ משום איסור נבלה אף שהיא מדאורייתא, אמנם בשביל זה עדיין אינה טעונה שרפה, משא"כ משום איסור חולין שנשחטו בעזרה, אף שאינה דאורייתא, מ"מ היא אסורה בהנייה, ולזה דייק רבינו בלשוננו הזהב וכתב: "שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת שמא אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנייה כמו שבארנו בהלכות שחיטה", ודו"ק.

~~~~~

זכו או לא זכו בתהליך הגאולה

הרב ישכר דוד קלויזנר
~ נחלת הר תב"ד - אה"ק ~

בגליון תקפא (ע' 18) עמדתי במ"ש הרמב"ם בהל' מלכים (פ"א ה"ד): "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות . . ויכוף כל ישראל לילך בה . . וילחם מלחמות ה' . . ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי" - דלכא' אינו מובן, למה כתב הרמב"ם תיבת "ואם", דמשמע דאינו מוחלט שצריך להיות התהליך כמ"ש הרמב"ם דוקא, אלא דיתכן אפשרות אחרת, ואינו מובן איך יכול להיות אפשרות אחרת, ומהו הספק כאן, והרי בפשטות הול"ל "יעמוד מלך" וכו' ותו לא?

וכתבתי לבאר עפמ"ש כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקו"ש חלק יג ע' 84 הערה 36 [ועוד] לתווך בין הדיעות אם בנין ביהמ"ק דלעתיד יהי' בידי אדם ע"י משיח [דעת הרמב"ם], או "בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים" [רש"י ותוס' עפ"י תנחומא] - עפ"י סנהדרין (צח, א) "דזכו עם ענני שמיא" (דניאל ז, יג), "ולא זכו עני רוכב על החמור" (זכרי' ט, ט).

ולפי"ז מובן שאם יהי' בימות המשיח מצב של "זכו" יתקיימו כל הענינים באופן נסי, וראה כו"פ (יו"ד סק"י סוף בית הספק); אוצר בלום לע"י סנהדרין שם - שבזה תלוי ג"כ אם אליהו בא מאתמול לפני ביאת המשיח, וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב [לקו"ש חלק כז (ע' 204 הערה 90 שם)].

ולפי זה יבואר מה שהרמב"ם מתחיל את ההלכה ב"ואם", דכוונתו לאשמעינן דיתכן אפשרות אחרת (ואמיתית שאינה נוגדת את ההלכה) והיינו דאם יהיו בבחי' "זכו" אזי ביהמ"ק "יגלה ויבוא משמים" באופן נסי, משא"כ אם תהי' הגאולה באופן של "לא זכו", אזי יבנה בדרך הטבע ע"י משיח, וזוהי כוונת הרמב"ם במ"ש "ואם" כלומר; ואם לא יהי' מצב של "זכו" אלא "לא זכו" הרי אז משיח יבנה בית המקדש, אב"ל יתכן מציאת אחרת שמשיח לא יבנה אותה, והיינו רק במצב של "זכו" שאז "יגלה ויבוא משמים" באופן נסי.

והנה ראיתי בס' "יחי המלך" [לידידי הרה"ג וכו' מו"ה שלום דובער וולפא שי'] פרק מ (ע' ריד - רטו) שדוחה הסבר הנ"ל: "אבל לכאן א"א לתרץ כן, שהרי הרמב"ם כתב בתחילת הפרק באופן ברור: המלך המשיח עתיד לעמוד כו' ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל כו', הרי שכזה אין ספק לכאן ששיטת הרמב"ם היא שמשיח בונה מקדש" עכ"ל, - ועי' בגלון תקפב (ע' 7-8) שכבר הקשה כן ידידי הרה"ג וכו' מו"ה יעקב יהודה לייב אלטיין שי': "וראה שם בתחילת הפרק שהרמב"ם ברור מלולו "המלך המשיח עתיד לעמוד כו' ובנה המקדש ומקבץ נדחי ישראל", עכ"ל.

ברם הקושיא אינו אלא על התיווך של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ולא עלי תלונתם כמובן - אבל י"ל דלק"מ, דהכוונה כרמב"ם הוא להדגיש שבאופן של "לא זכו" לא יתכן אחרת, ושרק משיח בלבד בונה מקדש וז"פ.

עוד השיג ב"חי המלך" שם: "ועוד צ"ע כביאור זה שברמב"ם, דלשון הרמב"ם משמע ש"ואם" קאי על כללות ההלכה ובעיקר על "יעמוד מלך", ואילו "בנה מקדש במקומו" הוא רק פרט בכללות הענין, ולא "שה"ואם" קאי על בניית המקדש ע"י משיח, ולכן עדיין צ"ע בלשון הרמב"ם "ואם יעמוד מלך" כו", עכ"ל.

ועי' בגליון תקפב הנ"ל, שהשיג הרב אלטיין: "ולפני הרבה שנים האריך כ"ק אדמו"ר שליט"א על דברי מחבר א' שכתב דהיות שהרמב"ם כ' בפ"ב ד"כל אלו הדברים [בסדר הגאולה שמפרט שם] וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו שדברים סתומין הן אצל הנביאים וגם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו כו' ועכ"פ אין סדר הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת כו', לכן אין לדייק גם בסדר הרמב"ם בפ"א, ובמילא אפ"ל שכבר נמצאים במצב של אתחלתא דגאולה, דזה שהרבה מבנ"י שבו לאה"ק ה"ז ענין של קיבוץ גלוית וכו', וכ"ק אדמו"ר שליט"א תקף מאד שיטה זו ואמר שח"ו לומר כן, דפשוט דמ"ש הרמב"ם בפ"ב קאי רק על הפרטים שהביא שם, אבל מ"ש בלשון ברורה וסתמית בפ"א ודאי שכוונת הרמב"ם שכן יהי' סדר הגאולה (בפרטים אלו שמונה בפ"א).

ולפי דברי הרב הנ"ל שבזה שכ' הרמב"ם בהמשך רק "ואם יעמוד כו'" כוונתו לרמז שיתכן שיהי' סדר אחר בהגאולה (שהמקדש לא יבנה ע"י משיח), הרי כמו"כ יתכן שקיבוץ גליות יהי' באופן אחר (ולא ע"י משיח), עכ"ל. - ועי' לקו"ש חלק יט (ע' 533): "לכתבו דכת"ר ע"ד הסדר שקודם יהי' נצחון מלך המשיח ואח"כ בנין ביהמ"ק ואח"כ קיבוץ גליות ש"רבו החולקים בדבר" - לאחר שברור שכתב כן הרמב"ם בהל' מלכים . . ומדשתקו מפרשיו על אתר . . מיהו אשר רב גוברי' לחלוק בדבר! . . וההסברה - שהרמב"ם כותב שם - בפ"ב שישנם דברים שהם בספק כו' - ה"ז קאי על הענינים שהוסיף בפ"ב ולא ע"ז שכתוב בפ"א, וכתבם ברור ופעמים וכו'" עכ"ל.

ונראה דלק"מ, דהנה בלקו"ש חלק כד (ע' 19) מבואר שהגאולה יתכן להיות ללא מלחמה בבחי' "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" (רש"י דברים א, ח), - ומבאר בהערה 58 שם: "ומ"ש הרמב"ם (הל' מלכים ספ"א) שמשח "לחום מלחמות ה'", הרי שם (בס' הלכות הלכות) מביא מה שהוא ודאי באיזה מצב שיהי',

אפילו באם לא זכו (ח"ו) כמבאר בארוכה במ"א (וראה שיחת מוצאי ש"פ מטו"מ תשל"ט), עכ"ל.

הרי בהדיא דלא רק בנוגע לבניית ביהמ"ק ע"י משיח אינו דבר החלטי, אלא שבאם יהיו בבחי' "זכו" אזי "יגלה ויבוא משמים"; אלא כמו כן גם בנוגע ל"לחוס מלחמות ה'" אינו דבר החלטי, כיון שזה מיירי רק במצב של "לא זכו" בלבד כנ"ל.

והנה ב"משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ז" [התועדויות תשמ"ז חלק א ע' 530 - 531 והערה 36] איתא: "והנה שני מזמורים אלו, עם היות שבשניהם מדובר בענין הגאולה, אעפ"כ חילוק ביניהם:

התחלת מזמור קכ"ו הוא "בשוב ה' את שיבת ציון" - קיבוץ גלויות; והתחלת מזמור קכ"ז הוא "ה' גו' יבנה בית" - בנין בית המקדש.

וסדר המזמורים (שגם סדר בתורה הוא תורה והוראה) - קיבוץ כל ישראל (קיבוץ גלויות) לפני בנין ביהמ"ק . . גם בנוגע לעת"ל הוא בהתאם לדעת המדרש (תנחומא נח יא בסופו) "שאינן ירושלים נבנית עד שיתכנסו הגלויות".

ואף שבנוגע להלכה יש לכאורה פס"ד ברור דהרמב"ם . . . "ובנה מקדש במקומו (ואח"כ) וקבץ נדחי ישראל" . . כי י"ל דהרמב"ם בספרו (הלכות הלכות) פס"ד סדר המוכרח ע"פ הלכה בכל אופן, משא"כ הסדר שיהי' רק אם אפשר דרי ויהי' כלו כל הקיצין לגמרי, שאז יבנה ביהמ"ק מלכתחילה בתכלית השלימות (ע"י כל ישראל וכשכל יושבי' עלי', וכו') ואכ"מ", עכ"ל.

הרי בהדיא דמה שקיבוץ גלויות הוא דוקא לאחר בנין ביהמ"ק מיירי רק במצב של "לא זכו", משא"כ אם יהיו בבחי' "זכו" אז יהי' הסדר הפוך, שבנין ביהמ"ק יהי' לאחר קיבוץ גלויות.

[ונראה להוסיף ולהמתיק; דלפי מה שמבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א דלכן מקדים במזמור קכ"ו קיבוץ גלויות לפני מזמור קכ"ז - בנין ביהמ"ק, כיון דמיירי במצב של "זכו" - לפי"ז לשיטתי מוכן למה במזמור קכ"ז נאמר ש"ה' גו' יבנה בית", ולא שמיש (בנ"א) יבנה בית, כיון דמיירי במצב של "זכו" אזי יבוא ויגלה משמים" כנ"ל וא"ש.

ולאידך נראה להביא מקור לדעת הרמב"ם, דבמצב של "לא זכו" יהי' בנין ביהמ"ק לפני קיבוץ גליות מגמ' סוטה (מ, א) גבי מודים דרבנן: "בזמן ששליח צבור אומר מודים, העם מה הם אומרים . . רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי, כן תחיינו . . ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך" וכו' - הרי דבנין "חצרות קדשך" הוא לפני קיבוץ גליות כמובן].

ויתירה מזו; בקונטרס "קבלת פני משיח צדקנו" (ניסן תשנ"ב) כתב הרב וולפא (בעצמו) במבוא (ע' יא - יב): "אמנם יתכן שיש מדרשים כאלו שאינם מתאימים בדיק לשיטת הרמב"ם בפ"א מהל' מלכים, המבאר, שעם ישראל יקבעו מיהו "בחזקת משיח" עפ"י סימנים הלכתיים, - עפ"י כמה מדרשים מצטיירת ביאת המשיח כהתגלות אלקית גדולה ועצומה, שתעשה מהפכה בכל הבריאה, ותעביר מיד את רוח הטומאה מן הארץ, באופן שמיד עם התגלותו של המשיח לא ישארו שום ספק ושאלות בדבר.

אמנם, אע"פ שהגאלה יכולה אכן לבא באפן כזה, אבל כבר אמרו חז"ל (סנהדרין צח, א): "זכו - עם ענני שמיא לא זכו - עני ורוכב על החמור".

ובביאור ב' אופנים אלו כתב ה"אור החיים" הקדוש בפ' בלק עה"פ (כד, יז) אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, דכשזכו: "יהי' הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות . . דרך כוכב שיזרח הגואל מן השמים", אבל כשלא זכו ותהי' הגאולה מצד הקץ: "יבא עני ורוכב על חמור . . וקם שבט מישראל פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע . . ויקום וימלוך".

ועפ"י אמנם פוסק הרמב"ם שם, שהתגלות המשיח יכולה להתחיל גם באופן שבראשיתה ניכרת רק עמידה "טבעית" כביכול של צדיק גדול רועה ישראל מזרע דוד, אשר התגלותו היא בדרך הטבע, ועם ישראל מקבל אותו לא בגלל הנסים והנפלאות שעושה ("ענני שמיא") אלא עפ"י סימנים שנקבעו בהלכה.

ולאחר שפסק כך הרמב"ם, הרי ברור להלכה למעשה, שאם יהיו סימנים המראים את עמידת המשיח בצורה זו, לא יהי' אפשר לדחות סימנים אלו בטענה שיש לחכות לגאולה של "זכו - עם ענני שמיא" דוקא, "עכ"ל.

נמצא בהדיא דהסדר שכתוב ברמב"ם ד"יעמוד מלך" ו"לחום מלחמות ה'", "ויבנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל" אינו החלטי כלל, כיון דכל זה מיירי רק במצב של "לא זכו", משא"כ במצב של "זכו", "יתגלה הגואל מן השמים במופת ואות . . דרך כוכב שיזרח הגאול מן השמים" [אוה"ח הק'] - וגם לא יצטרכו ל"לחום מלחמות ה'", אלא "אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה" [לקו"ש חלק כ"ד], - וגם הביהמ"ק יבוא ויתגלה משמים" (ולא ע"י בנ"א), - וגם קיבוץ גליות "יהי לפני בנין ביהמ"ק, - אבל כאם התהליך יהי בבחי' "לא זכו" (ח"ו), אזי חייב להיות התהליך דוקא לפי הסדר שכתוב ברמב"ם.

ומעתה יבואר היטב למה הרמב"ם מתחיל את ההלכה ב"ואם", לאשמעין דיתכן אפשרות אחרת, אם יהי המצב בבחי' "זכו" כנ"ל.

[והנה מצאתי בענין זה בכת"י אא"ז הי"ד בעל "משנה שכיר" - [בפנקס עה"ת] שכתב (בין השאר): "שוב מצאתי גם בספורנו פ' מקץ כדברי הקדוש הנ"ל [בעל "ישמח משה" זצ"ל], וז"ל בפסוק ויריצוהו מן הבור: כדרך כל תשועת ה' שנעשה כמו רגע כאומרו כי קרובה ישועתי לבא, וכאומרו לו עמי שומע לי כמעט אוביהם אכניע, וכן ה"י ענין מצרים, כאמרו כי גורשו ממצרים כאומרם ז"ל שלא הספיק בציקם של אבותינו להחמיץ, וכן אמר לעשות לעתיד כאומרו ופתאום יבא אל היכלו האדון, עכ"ל. אבל לעומת זה מצאנו בזהר פ' וישלח דהגאולה יבא לאט לאט, וכן במדרש שה"ש, ואולי תולה בזכה או לא זכה, ודו"ק, עכ"ל].

ואם כנים הדברים, מצאתי בזה פתרון למה שהקשיתי לפני שנים [בגליון נח דהערות הת' ואנ"ש - 770, פ' פנחס תשל"ו], לפי"ד הפליתי (סי' קי בסוף קונט' בית הספק) שעמד על דברי הרמב"ם (הל' מלכים פי"ב ה"ב) שכ' דיש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשית יבא אליהו ודברים אלו לא יודע אדם איך יהיו עד שיהיו, ודברים סתומים הן עיי"ש - דמבואר מדבריו שאין החלט שאליהו יבוא מקודם, ולכאור' הוא נגד ש"ס עירובין (מג, ב) בסוגיא דתחומין, דאליהו יבא מקודם, וגם מקרא מלא דיבר הכתוב, הנני שולח לכם את אלי' לפני בא יום הגדול והנורא.

וכתב לבאר, עפ"י מחז"ל הנ"ל בפסוק אני ה' בעתה אחישנה, זכו אחישנה, לא זכו בעתה, והך שהביא הרמב"ם שאל"י יבא קודם מיירי בלא זכו, אבל היכא דזכו ימהר ויחוש ביאתו בלי שיבא אל"י מקודם והיינו מה שסיים הרמב"ם, כי אין אדם יודע איך יהי' וכו' - שמא נזכה לבחינת אחישנה, ואז לא מוכרח שיבא אל"י קודם, עכ"ד הפליתי, [ע"י שו"ת משנה שכיר חלק א (אחרי סי' קב - במהדורא ראשונה של שנת תרפ"ד), מ"ש עפ"י ד הפליתי], - הובא גם בלקו"ש ח"ח (ע' 323) וחכ"ז (ע' 204).

[ע"י בס' מועדים וזמנים חלק ה (סי' שנב) שהקשה מעצמו מגמ' דעירובין, ונעלם ממנו שהפליתי כבר עמד בזה].

והערתי, דלפי דברי הפליתי למה בהך באם יבא אל"י קודם ביאת המשיח משמיע הרמב"ם (ברמז) גם הצד הב', דהיכא דזכו לא יבא אל"י מקודם, משא"כ גם בנין ביהמ"ק [והקדמת בנין ביהמ"ק לפני קיבוץ גליות וכו'] משמיע רק שיבנה בידי אדם בלבד - לא זכו, ואינו מרמז כלל להמצב ד"זכו"?

ברם לפי הנ"ל א"ש מאד, דגם בזה מרמז הרמב"ם המצב של "זכו", כמה שכתב תיבת "ואם" כנ"ל בארוכה.

אמנם מ"ש בלקו"ש חלק יט (ע' 533) הנ"ל: "וההסברה - שהרמב"ם כותב שם - בפ"ב שישנם דברים שהם בספק כו' - ה"ז קאי על הענינים שהוסיף בפ"ב ולא ע"ז שכתוב בפ"א, וכתבם ברור ופעמים וכו'" עכ"ל, - לכאוי לפי דברי הפליתי הנ"ל י"ל שקאי גם ע"ז שכתוב בפ"א, אלא דהספק הוא רק אם יהי' "זכו" או "לא זכו", - ואמנם ברגע שיהי' "לא זכו" (ח"ו) אזי בהחלט צ"ל הסדר כמ"ש הרמב"ם דוקא, ויל"ע.

~~~~~

הערה ברמב"ם (גליון)

הרב משה לברטוב
~ תושב השכונה ~

על שאלתי בגליון האחרון בנוגע למה שפוסק הרמב"ם שהמים (מי חטאת) אחר המילוי אין צריכים להיות מקדושים מיד אלא כמה ימים אח"כ ושאלתי הלא לא ימלט שיעשה מלאכה בינתיים.

העירני התלמיד אלי' פומנסקי (תלמיד בעבר בישיבת תות"ל במוסקבה וכעת ב770) שמשנה אחרונה בסוף פ"ד דפרה מדבר מזה. ואביא פה לשונו בקיצור: המלאכה פוסלת במים וכו' וכיון דמפרה ילפי' למים משמע דמים דוקא בשעת עבודה פסלה מלאכה. ולא בין עבודה לעבודה, דפרה נמי אין נפסלת בין עבודה לעבודה דדרשי' בספרי למשמרת מלמד שמשמרת ימים לימים כו' וכיון שמשמרת ימים לימים א"א שלא יסיח דעתו בינתיים, וכל עיקר מלאכה משום היסח הדעת הוא כמש"ל אלא שלא בשעת עבודה לא פסלה מלאכה. והא דמוכח בפירקין דלקמן דבין מילוי לקידוש פסלה מלאכה היינו בשעת שבא לקדשן דהוי שעת מלאכה וכ"כ הר"ש והרא"ש ברפ"ו. וכן לשון הרמב"ם בחבורו רפ"ז עשה מלאכה בשעת המילוי או בשעה שהולך או בשעה שיוצק אותם מכלי לכלי וכו' הרי שדקדק דהמלאכה בשעת עבודה דוקא ולכך כתב ג"כ ברפ"ו ממלא אדם ומניחם אצלו בלא קידוש כל זמן שירצה ע"כ. והראב"ד כתב עליו והוא שיהיו שמורים מהיסח הדעת ע"כ והוא תמוה האין אפשר ימים רבים בלא היסח הדעת וכן תמה הכס"מ ונדחק דהיסח הדעת בעי עסק כגון ששקלן במשקל ע"ש ובחנם דחק דשלא בשעת עבודה לא פסלה מלאכה ולא היסח הדעת דמלאכה גופא נמי משום היסח הדעת הוא וכמש"ל דרוב המפרשים והרמב"ם ס"ל הכי, והכ"מ האריך לומר שהרמב"ם אינו מודה בזה להראב"ד דמלאכה משום היסח הדעת הוא ולע"ד אין כאן מחלוקת ע"כ לשון המשנה אחרונה.

ומה שכתוב שמלאכה בפרה פוסלת בשעת עבודה דוקא, הנה לא כן הוא דעת הרע"ב ותו"ט, ראה פ"ד דפרה משנה ד' כמו"כ מה שמביא מהרמב"ם שהמלאכה פוסלת בשעת מילוי, הנה הרמב"ם (פ"ז ה"א) מסיק תיכף אחר זה וז"ל לעולם המלאכה פוסלת במים עד שיטיל להן את האפר.

נ ג ל ה

הערה בענין ספירת העומר וקביעות חגה"ש לעובר קו התאריך

הרב בן ציון ריבקין
ס. לואיס, מיזורי ~

א. ידועה שיטת כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע למי שעובר קו התאריך באמצע ימי הספירה, מכיון שמצות ספירת העומר מוטל על כאו"א, עליו לספור הספירה שלו לפי חשבון הימים שלו, שאי"ז תלוי בספירה הנספרת ע"י אחרים בצד של קו התאריך שלתוכו נכנס, וראיתו שמצות ספירה מוטל על כאו"א היא כדאי בגמ' מנחות (סה:) וספרתם לכם - שתהא ספירה בכל אחד ואחד, ע"כ. וע' באורך חידושים וביאורים בש"ס ח"א סי' ל"ו, ובתשובות וביאורים.

ונראה להוסיף ביאור בענין זה דלכא"ו הרי עיקר כוונת הגמ' היא שמצות ספירת העומר היא חיוב על כאו"א ודלא כספירת שמיטה ויובל שהוא חיוב על ב"ד, וכמובא בתד"ה וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד וז"ל "גבי יובל כתיב וספרת לך דאבית דין קאמר להו רחמנא", ע"כ. אך אולי מ"מ חיוב ספירת העומר על כאו"א הוי לפי חשבון המקום שנמצא שם.

אך נראה להביא סניף לדברי כ"ק אדמו"ר שליט"א מהא דנחלקו האחרונים בספירת העומר אם אנו אומרים "שומע כעונה", דהנה המחבר בסי' תפ"ט ס"א כתב "בליל שני אחר תפלת ערבית מתחילין לספור העומר ואם שכח לספור בתחלת הלילה הולך וסופר כל הלילה ומצוה על כל אחד לספור לעצמו", ע"כ. ועמ"ש בסק"ה "לספור לעצמו - דכתיב וספרתם לכם משמע שהמצוה חל על כל יחיד ויחיד והנה משמע מזה דבספירה אינו כמו בשאר מצות התלוי באמירה לענין קידוש והבדלה וכיו"ב דאם שמע מחבירו ונתכוין לצאת דיוצא בזה משום דשומע כעונה והכא גילתה התורה דלא יצא כל כמה דלא ספר בעצמו", ע"כ. הרי מבואר מזה שענין "שתהא ספירה בכל אחד ואחד" אינו רק שחיוב מוטל על כל אחד

לאפוקי ב"ד, אלא הכוונה שיש חיוב מיוחד על כ"א לבדו ולא לצאת ע"י חבריו. ואף שכמובן שיש לחלק בין הנושאים מ"מ יש סניף לשיטת כ"ק אדמו"ר שליט"א שכוונת הגמ' היא שיש חיוב מיוחד על כאו"א.

וע"ש עוד במ"ש שם שהביא שיש אחרונים דפליגי ע"ז וס"ל דשפיר אמרי' "שומע כעונה" בספירת העומר, מ"מ בנדו"ד לעובר קו התאריך י"ל דמודו וס"ל שהספירה בכאו"א דהיינו שיש לו חשבון משלו ודו"ק. וע"ע שו"ע אדמו"ר הזקן נ"ע שם שלכתחילה יספור בעצמו.

וע' ביאור הלכה ד"ה ומצוה על כל אחד שהוסיף בענין "ולענ"ד דבר זה פלוגתא בין הראשונים דרש"י פירש שם במנחות ס"ה ע"ב על מה דקאמר בגמרא לכל אחד ואחד שכל אחד חייב לספור וביאר בחידושי הרשב"א דבריו דאי כונת התורה לצבור בלבד ולא לכל יחיד ויחיד הו"ל למימר וספרתם לבד ולשתוק ומדקאמר לכם משמע דבא לומר לכל אחד, ע"ש, הרי דהמצוה שיין על כל יחיד ויחיד בפ"ע וכו'". ע"כ. ומלשון הרשב"א שכ' "דאי כונת התורה לצבור בלבד ולא לכל יחיד ויחיד", ג"כ משמע שכוונת הדרשה "שתהא ספירה בכל אחד ואחד" אינו רק לאפוקי "בית דין" אלא לאפוקי "צבור" דהיינו שנאמר שהחיוב חל על הציבור בכלל אלא החיוב על כל אחד ואחד ממש וכד' כ"ק אדמו"ר שליט"א.

ב. והנה בעיקר ענין קו התאריך איפה הוא, ידוע שנחלקו בזה הראשונים וכן הפוסקים האחרונים בדורינו, אשר שי' הכוזרי במאמר ב' אות כ' ועיין שיטת הרו"ה במס' ר"ה (כ:): היא דהיא תשעים מעלות מזרחה מירושלים, ושיטת היסוד העולם להרב יצחק ישראלי, תלמידו של הרא"ש דהוי מאה ושמונים מעלות מירושלים מזרחה, ולמעשה נחלקו הפוסקים בדור הקודם דיש שפסקו כשי' הכוזרי ורו"ה ויש שפסקו כשי' היסוד העולם ויש שפסקו מאה וארבעים וחמש מזרחה מירושלים (דהיינו הקו התאריך המקובל בעולם והכריעו שכ"ה ע"פ הלכה). וידוע דעיקר השיטה היא כשיטה השני'. ועי' תשובות וביאורים לכ"ק אדמו"ר שליט"א ע 192 שהשיטה הראשונה היא דעת יחיד.

והנה החזו"א בקונטרס ח"י שעות שלו הכריע כשי' הכוזרי ובעה"מ, אלא שהרחיק לכת לחדש שכל השיטות סוברים כמותו ושכן

הוא גם ש' היסוד העולם, וע' תשובות וביאורים לכ"ק אדמו"ר שליט"א שכתב לרב אחד שרוצה ליישב ש' החזו"א "מש"כ ליישב דברי החזו"א בפירוש דעת הרז"ה וכו', נכנס בדחוקים עצומים ואעפ"כ לא העלה תרופה וכו'". ע"כ.

ויש להוסיף תמיהה על החזו"א שכתב שכל השיטות ס"ל כמותו דהוי תשעים מעלות מזרחה מירושלים (וכשי' הכוזרי ורז"ה) שדבריו נסתרים מהרדב"ז בתשובותיו ח"א סי' ע"ו שכתב בהדיא דלא כדבריו וז"ל שם בא"ד "ודע כי נפל מחלוקת בין הראשונים מאי זה מקום מתחיל היום וגם מאיזה מקום מתחיל יום השבת עיין במ"ש בספר הכוזרי ובעל יסוד העולם" הרי מבוא' בהדיא דנחלקו בזה ולא נקטו כל הראשונים בשיטה אחת, ודו"ק.

~~~~~

בדין עשרה לדבר שבקדושה

הרב יוסף חיים קאנטאר

~ חבר כולל שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א ~

בדין עשרה לדבר שבקדושה כ' אדה"ז בסי' נה ס"ז: "אם התחיל אחד מעשרה להתפלל תפלת י"ח לבדו ואינו יכול לענות עמהם אעפ"כ מצטרף עמהם וה"ה לב' או ג' או ד' כל שנשאר הרוב שעונין אמן אין עניית המיעוט מעכבת שאין אמירת דבר שבקדושה ב' תלוי בענייתן רק שיהיו שם שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל על כל עשרה שהם בני קדושה שכינה שורה עליהם ויכולים לומר דבר שבקדושה (כגון קדיש וברכו... אבל כשהש"ץ חוזר התפלה פעם ב' צריך ליוזר שיהיו ט' שומעים ועונין אמן אחריו שלא יהיו ברכותיו לבטלה)".

ובסעי' שלאח"ז מביא י"א שה"ה אם א' מי' ישן מצטרף לדבר שבקדושה אע"פ שאינו עונה עמהם... וי"א שאין לדמות ישן למתפלל לפי שהישן נשמתו מסתלקת ממנו ואין קדושה שורה עליו", נראה ברור לכאור' דלאמירת דבר קדושה לא איכפת לן שיהיו ט' שומעין ומכוונין להש"ץ דוקא ואפי' אם הוא ישן שבטח אינו שומע להש"ץ י"א שאפשר לצרפו. (ומה שיש חולקין היינו מטעם שאין קדושה שורה עליו).

וק"ק דהא בסי' נ"ו סוס"ד כ' כ"ק אדה"ז "ואם אין ט' שומעין לש"ץ לא יאמר כלל קדיש שכל דבר שבקדושה א"א לומר בפחות מי' ט' שומעין וא' אומר".

והנה בנוגע לשמוע הרי כ' אדה"ז בסי' ק"ד ס"ה "אפי' לענות קדיש וברכו וקדושה לא יפסיק בתפילת י"ח אלא ישתוק ויכוין למה שאומר הש"ץ ויהי' כעונה בפיו ששומע כעונה בכל מקום ואעפ"כ אין בזה משום הפסק תפלה כיון שאינו מוציא בפיו וא"כ בנוגע לא' שהתחיל להתפלל תפלת י"ח דאכן צריך לשתוק ולכוין להש"ץ כשאומר קדיש כו' ולכן שפיר יש ט' שומעין משא"כ לענין ישן הרי עכ"פ אינו שומע ומ"מ לשיטה אחת מצרפין אותו. (ואפי' להי"ח היינו רק מטעם דאין קדושה שורה עליו). ובכלל מדברי אדה"ז בסי' נ"ה משמע דאינו נוגע דוקא שכל א' ישמע להש"ץ. ואבקש מקוראי הגליון לבאר בכהנ"ל.

■ ■ ■

ש ו נ ו ת

לתת הצעירה לפני הבכירה

הרב חנא ראובן וויטקס
~ לונדון אנגליה ~

בלקו"ש בראשית כרך שלשים שיצא לאור זה עתה [ויש לקוות שיהי' המשך לזה בהוצאת עוד כרכי לקו"ש בעגלא דידן] בע' 285 מובא מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין "מציעים שידוך בעד כתו הצעירה . . הנה א. עליו להשתדל . . בשביל כתו הבכירה . . ב. וכיון שנשיאנו הק' דקדקו (ובשולי היריעה באים הרבה מראה מקומות) בהכתוב לא יעשה כן כו' לתת הצעירה לפני הבכירה, הנה רק אח"כ ישדך את כתו השני' [מכתב זה נרפס גם באגרות קדש מכ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז ע' רס"ט]

ולהעיר מאג"ק ח"ח ע' רטו "אין דעם ענין פון לתת הצעירה לפני הבכירה איז דא מער נוגע די חתונה בפועל אבער עס איז ניט נוגע אוף אזוי פיל דער ריידן פון שידוך... די תנאים" ע"ש.

- קדושים - ה"י תהא שנת נפלאות בכל - 21

וראה גם אג"ק חי"ז ע' רצב. (ח"ו ע' ק"ה [אלא ששם מדובר שיש לו אחות מבוגרת]).

~ ~ ~

שיעור חימוץ

בשו"ע אדה"ז הל' פסח סתנ"ט, ס"ט: לכתחלה אסור להניח העיסה בלי עסק אפי' רגע א'... ואם הניחוהו בלא עסק כדי הילוך מיל הרי זה חמץ.

ולהעיר מדרוש אדה"ז בסה"מ תקס"ט ע' מא וישא העם את בצקו טרם יחמץ כו' צרורות בשמלותם על כתפם (ומכאן יש ללמוד דבצק שאינו עוסק ביד בטלטול אלא מונח בלי טלטול אינו בא לידי חימוץ גם יותר משיעור מיל שהרי הלכו יותר משיעור מיל בבצק שצורר בשמלותם על כתפם).

~ ~ ~

לאו כל מוח סביל דא

בתו"ח ויצא כ"ח, ב מביא "מר"ע שזלגו עיניו דמעות מרוב מתיקות רזי דאורייתא שקיבל מר"א וא' [ואמר] לאו כל מוחא סביל דא". ולפום ריהטא יש לעיין איפה מובא מאמר זה דר"ע.

ביטוי זה מובא לא בקשר עם ר"ע. בשל"ה בהקדמה ב, א "לאו כל מוח ומוח סבול דא" ובתניא ספכ"ג "דלאו כל מוחא סביל דא" ומציניי התניא, אלו שראיתי, (כי רבים הם) לא הראו מקומו.

~ ~ ~

כלה כלולה מהכל

בס' דרושי חתונה ח"ב (מכ"ק אדהאמ"צ) ע' תרנ"ו הובא "וכמאמר כלה שכוללה מהכל" - והמו"ל שם ציין (לעוד מקומות בדא"ח) לד"ה אשר ברא שנדפס שם וכן לשער היחוד רפמ"ח.

וראיתי בפתח עינים לספר מאירת ענינים (ירושלים תשל"ה)
ע' ז אות ע"א "כלה כך איתא בספר המערכת. "ובחייט" פי' כלה
הוא לשון כלולה כי היא כלולה מהכל".

אבל דא עקא שלא ציין מקומו. וכנראה שכוונתו למערכת פ"ד
(ע, א) אבל נתחלף לו פי' החייט" עם לפירוש קדמון "אנא
נומי" שנדפס שם והכותרת בריש העמודים היא "פז" (ראה
בהקדמת החייט להמערכת שם).

≈ ≈ ≈

רחב"ד לאחר החורבן

בתו"ח ויצא לז, ג כשמדבר אודות נשמות הגבוהות ביותר
מביא " גם אחר חורבן בית שני כמו נשמת רחב"ד".

ולפום ריהטא נעלם ממני מקורו ויש להעיר מסדר הדורות
בערכו.

~~~~~

כי"ה [וב]זה תקס"ג?

שמואל קראוס

בגליון הקודם - תרכז - ע' 16 ביאר הת' י.ק. את הקשה
בעיני הרב ח.כ. בשאלתו - בגליון תרכה ע' 9 ובסגנון "ויש
לעיין" ללא כל פירוט - אחרת מכפי שכתבתי בגליון תרכז ע'
32. לפי דבריו שמע את הביאור הנזכר "מיני" דהרב ח.כ., אך
הוא - הת' י.ק. - עונה עליו בסגנון "אבל הדברים
פשוטים...". למסקנה נמצא שאת הדרוש-עיון לכאורה לפי הבנתי
(הנובע מטעות באחד מספרי המאמרים שתוקנה וחזרה ונשתבשה
בספר אחר - זאת "הודות" למנהגו של המתקן להודיע על
התיקונים שמוצא. ואכמ"ל) יש להחליף בחיפוש אחר המקור לתיבת
"הנ"ל" ("תורה ובהגיע תור הנ"ל") המכוונת למאמר המפורש
בשמו 6 שורות לפני-כן ("ובהגיע תור"), ומאחר והמדובר
בדברים הסתומים ד"מפרשא לי מיני" - יהי כן, אף אם גורלם
להתברר כדברים הפשוטים, וכנ"ל.

- קדושים - ה"י תהא שנת נפלאות בכל - 23

— וכאן המקום לתקן את דברי בגליון ה"ל, שחזר עליהם ה' הנ"ל בגליון שם, שהמאמר "ובהגיע תור אסתר" שבספר 1030 הוא בהמשך לד"ה "והנה מפלתו של המן", וצ"ל: המשך לד"ה "ובזה הנערה באה" (היינו, שהמאמר "ובהגיע" לא צויין בד"ה כמאמר בפ"ע, כ"א בהמשך לד"ה "ובזה").

ומעתה כאנו לדברי אדמו"ר הצ"צ הנדונים בגליונות שם: "ועי' כי"ה מזה תקס"ג יש סוף תורה ובהגיע תור הנ"ל", דלכאורה אם פורש שב"כי"ה" [כתב-יד-הכותב, הוא הר"מ באדה"ז, ראה מ"ש בגליון שם] "מזה" היינו בהענין שדובר לעיל שם (שא"צ סיוע ממלאכים וכו') נמצא בספר "תקס"ג", מדוע חוזר וכותב "יש סוף תורה ובהגיע תור הנ"ל" שהוא הענין שדובר שם ("מזה")? ולפי פירושו של ה' י.י.ק. שב"יש סוף תורה" מתכוון הצ"צ להודיע שבהנחת הר"מ מופיעים רק הענינים שבסוף הנחת אדמוה"א, קשה: האם דרכו של הצ"צ לעסוק ב"השוואות" בין ההנחות השונות? די ה' שיציין שבהנחת הר"מ מופיע הענין ששם ("מזה")!

[ולא מן הנמנע שהדברים הסתומים שבגליון תרכה עוד יפורשו "מיני" כמכוונים לשאלה זו]

ועלה בדעתי שאולי יש לקרוא כאן: "ועי' כי"ה [וב]זה תקס"ג [=היינו ד"ה "ובזה" הנ"ל, שבו:] יש סוף תורה [היינו, שה'תורה' מתחילה בענין אחר - "ובזה", שנצרכה למלאכים וכו' - אך בסופה יש לענין:] ובהגיע תור הנ"ל [שנזכר לעיל ע' כידור"ח (=כתב-יד-דודי-חמי) ובהגיע תור"], וא"כ דבריו של הצ"צ על "סוף תורה" אינם באים כהשוואה להנחת אדמוה"א, כ"א כציון על מקומו של הענין בהנחת הר"מ. אמנם בהשקפה ראשונה בגוכי"ק נראה כנוסח הנדפס, אך עדיין צ"ע בכך.

~ ~ ~

עוד על מלחמת צרפת-רוסיה

הנ"ל

בגליון תרכה ע' 29-30 ציינתי לשינויי הנוסחאות במקורות שמפי כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע בנוגע לתאריך עזיבת העיר

ליאדי ע"י אדמו"ר הזקן, בשלהי שנת תקע"ב: בשלושה מקורות נמצא שעזב ביום ו' עש"ק ראה, כ"ט מנ"א [המקור מאג"ק ח"ד ע' תסו נדפס שם שלא במקומו, ויש להוסיף שאולי מתאים גם לנוסחא השני" שכן לא מזכיר את עזיבת ליאדי כ"א-ס: "בזמן ברוח הוד כ"ק..."], ואדה"ז הלא המשיך בריחתו גם ביום ועש"ק שלאח"ז] ואילו בחמשה מקורות אחרים נמצא שעזב שבוע קודם, ביום ו' עש"ק עקב, כ"ב מנ"א.

וראיתי להוסיף מקור נוסף לנוסחא הראשונה, והוא בשיחה הנדפסת בלקו"ד ח"ג ע' 871 ובסה"ש תש"ג ע' 89:

הונדערט צוויי און פערציג טעג און נעכט . . פון דעם ביטערן דאנערשטאג פארנאכט, כ"ה מנחם אב, ווען עס איז אנגעקומען די בשורה רעה אז דער ימח-שמו"ניק נאפאלעאן איז שוין אין ארשע און גייט אויף ליאדי, ביז דעם טרויעריגן מוצאי שבת כ"ג אור לכ"ד טבת תקע"ג...

— שלמרות שכן - כ"ה מנחם אב - נדפס בב' המקומות הללו (בלקו"ד ובסה"ש שם) ברור, לפי קביעות אותה שנה, שיש כאן טה"ד, ויש לתקן - לפי מספר הימים המוזכר: 142 - לכ"ט מנ"א.

[ולהעיר: בזכרונות "פון ליכאוויטשער רבי'ן הויף" יום ד' י"ב אדר תר"צ מסופר שהבשורה על התקדמות הצרפתים הגיעה בשבת ער"ח אלול - תאריך שאינו מתאים עם קביעות אותה שנה - ואעפ"כ נשאר אדה"ז במנוחה ורק במוצ"ש ציוה לנסוע. משם נעתק התאריך ע"י הר"ש. גליצנשטיין בשבועון 'במישור' גליון ג' (כ"ה טבת תש"א) ושוב בספרו 'הרב' (ירושלים תש"ה) ע' 73, וע"כ באה הערת כ"ק אד"ש (באג"ק ח"ב ע' קג) שנסעו בעש"ק ולא במוש"ק, אך אינו מתקן את התאריך ער"ח אלול].

עוד בענין בריחת אדה"ז מליאדי העירו - בגליון תרכא ע' 31 - משיחת ש"פ וישב ש.ז. שנכתב בה שברח "עם כל רכושו ונכסיו" ואילו באגרת אדמו"ר האמצעי נאמר שחלק מן החפצים נשאר בליאדי (ונתבאר ברשימת אדמו"ר מהריי"ץ שאדה"ז ציוה לבני העיר לקחתם לעצמם). ולענ"ד מבוארים הדברים באגרת הנ"ל בה כותב אדמוה"א: "וברחנו . . עם כל החפצים הקלים שהי' ביכולתנו ליקח לקחנו", היינו שברחו עם כל שהי' רק באפשרות

לקחת, ואילו השאר ניתן במתנה לאחרים ולא נשאר כרכושו של אדה"ז.

אמנם ללא המתבאר ברשימה הנ"ל (שאדה"ז ציוה לבני העיר לקחת החפצים מדירתו) ניתן ה'י להסביר את הדברים שבאגרת אדמו"ר האמצעי באופן נוסף, והוא בהקדים סתירה כביכול בין המסופר בלקו"ד ח"א ע' 14 שאדה"ז כשחזר בפתאומיות לליאדי - אחרי שכבר נסע כשתי פרסאות - ציוה "למהר להצית את הבית" (ומשמע שעשו זאת עוד כשה'י שם אדה"ז), וכאשר ראה זאת נפוליון - כעבור שעה קלה - ציוה לכבות את השריפה אלא שחייליו לא יכלו לעשות זאת מפני גודל האש וריבוי העשן, עיי"ש, והוזכר ציווי זה של אדה"ז לשרוף את ביתו גם ברשימת האדמו"ר נ"ע הנדפסת בסה"ת ח"ד ע' 1028, בה מסופר כיצד ראה זאת לראשונה - את הבית הבורע - אחד משרי צבא נפוליון, עיי"ש,

— אשר מפורש כאן ששריפת הבית היתה ע"פ ציווי אדה"ז, ואילו באגרת אדמו"ר האמצעי (חלקה באג"ק שלו ע' רלה) משמע לכאורה שלא ידע מזה, שכן כותב:

"שמעתי דיבת [בנ"א: דבר] בשורה בשם איש מהימן שהבתי שלנו שבק"ק לאדי כבר נשרפו ע"י השלהבת הלהב החוזר כו".

ועל-כרחך-לומר שבכותבו "הבתי שלנו" מכוון רק על אלו של בני משפחת אדה"ז, וא"כ אפשר שגם דבריו על הרכוש שהשאירו בליאדי ("כל החפצים הכבדים נשאר בערך כ' אלפים רז"כ כמו תבואה וי"ש וכלי בית ובהמות ועצים כו") מכוונים על רכוש בני המשפחה.

[בנוגע לדברי אדמוה"א על "שלהבת הלהב החוזר" ה'י מי שכתב שהכוונה "כנראה שהוא ע"ש כלי המלחמה", אך כבר הערתי במ"א שהכוונה לחזרתו של צבא נפוליון דרך ליאדי ושריפת הבתים על ידו. ברשימה הנזכרת של אדמו"ר מהרי"ץ מסופר כיצד שרפו הצרפתים את ביהכ"נ הסמוך לדירת אדה"ז ואף ברשימה אחרת שלו מוזכרת ה"עיר ליאדי החרוכה - מחמת פקידי צבא הצרפתים", ולכאורה עצ"ע בענין זה לפי המופיע בספרי ההיסטורי שהרוסים הם שנהגו בשיטת "אדמה חרוכה" בכרחם מפני הצבא הצרפתי]

ובענין חזרתו של אדה"ז על עקבותיו לאחר הבריחה: בלקו"ד שם מסופר בשם נכדו הר' נחום באדמו"ר א שחזר על מנת לבדוק פן נשאר מכלי ביתו מאומה, ויש להעיר מהמסופר ב'הרב מליאדי ומפלגת חב"ד' (ח"א, ווארשא תר"ע, ע' 159): "הם אך הרחיקו מן העיר, והנה ראה הרב, לחרדתו, כי נפקד אחד מנכדיו, ילד בן שתי שנים. מיד שבו כלם על הדרך אשר עברו לחפש את הילד, וימצאו אותו לא רחוק מעיר לאדי, מונח על אם הדרך וכוכה, אז לקחוהו וישאוהו אל תוך העגלה ויסעו הלאה". סיפור זה מובא שם (כהערה 2) בשם הר' שמרי' שניאורסאהן מווארשא (נין הרח"א באדה"ז) והוסיף שהילד הנ"ל ה' המהרי"ל בן הצ"צ.

[בנוגע לשנת לידתו של המהרי"ל לא נמצא לע"ע ברשימות אדמו"ר מהריי"ץ. ב'בית רבי' (תרס"ב) ח"ג ע' 25 (241) כותב ש"נולד בערך שנת תקע"א", ואילו בס' 'תולדות משפחת הרב מליאדי' (תשי"ז) ע' 63 ומשם בס' 'הצאצאים' (תשמ"ז) ע' 135 הובא ש"נולד בשנת תק"ע לערך". לענ"ד נראה לקיים את התאריך שבב"ר ולומר שהאחרים נשתבשו ממנו, שכן: א. בסיפור דלעיל מפורש שבשלהי תקע"ב ה' המהרי"ל בן שנתיים. ב. על חתונתו כותב אדמו"ר האמצעי (ראה במאמרי דרושי-חתונה ע' תקיג, תשלג ופאקסימיליא בסוף הספר): "התקפה" (חתונת נכדי יהודא ליב שי"ד חשון)" וידוע שנסיכי בית רבי נהגו אז להנשא בגיל י"ד]

עוד על הבורחים עם אדה"ז כותב אדמו"ר האמצעי (באג"ק ע' רמ): "...עם טפלי ארבעה משפחות שלו. . . וכל הטף כ"ח נפשות גדולים וקטנים" וברשימת אדמו"ר מהריי"ץ (ע"פ הנדפס שם, בשניויים קלים מהמקור): "רבנו הזקן לקח אתו את כל בני משפחתו הדרים אתו, חוץ מבנו הצעיר ר' משה שה' אז בבית חותנו בעיר אוללא ואחיו רבי יהודה ליב שה' אז בביתו בעיר יאנוביץ - פלך ויטבסק", וזו הזדמנות לנסות למנותם:

"עם טפלי ארבעה משפחות שלו": משפחת בתו הרבנית פריידא, משפחת בנו אדמו"ר האמצעי, משפחת בנו הרח"א ומשפחת אדמו"ר הצ"צ (למשפחת בתו הרבנית דבורה לאה).

"וכל הטף כ"ח נפשות גדולים וקטנים" - מריהטא דלישנא נראה שהכוונה ל-28 נפשות "הטף", שבו גדולים וקטנים. אמנם לפי המנין דלהלן נראה שזהו (כ"ח נפשות) חשבון כולל של

הגדולים (בגיל) וקטנים (הטף), וזאת מלבד הקושי לדחוס "על ב' עגלות לבד" יותר ממנין זה [ולנוסח שב'תולדות עמודי החב"ד" ע' 87: "ג' עגלות" וכן הוא בעוד כת"י. ראיתי גם כת"י שבו הנוסח: "עם ארבעה משפחות שלו טפלים לו . . . וכל הטף ק"ח נפשות..." אך כנראה יש כאן שיבוש בהעתקה].

הראשונים הם אדה"ז וזוגתו הרבנית שטערנא (2); אחריהם אמו של אדה"ז, הרבנית רבקה (3) [=באגרת אדמוה"א - ע' רמא - מוזכרת "אמנו הזקנה" ומסתבר שזוהי אמו של אדה"ז (ולא אמו של אדמוה"א אותה מכנה באגרת אחרת מאותה תקופה - נדפסה ב'המשפיע' ע' קצו - "אמי הרבנית תחי"י)] שהיתה אז בת קרוב ל-90 שנה (נישאה לבעלה הר' ברוך - תפ"ג-תקנ"ב - בשנת תק"ג), שכן חמותו של אדה"ז, הרבנית ביילא סג"ל, נפטרה מזמן, שהרי בת אדמוה"א (שנישאה בשנת תקס"ז) נקראה בשמה (ואילו בתו של הר' משה באדה"ז, הרבנית שרה רבקה, אפשר שנולדה אחר הסתלקות אם אדה"ז); בתו הבכירה של אדה"ז הרבנית פריידא ובעלה הר' אליהו (5) ובניהם הר' אהרן והר' ברוך (7) [נולדו קודם פטירת אדה"ז - ראה ב"ר ע' 114 הערה ב (אך המופיע שם על הר' ברוך שהדפיס התניא בתקס"ו - טעות, שכן המדפיס ששם הוא ר' ברוך אחר) ומלבד זאת פשוט הדבר אצל נכדי וניני רבינו שלא נקראו על שמו]; אדמו"ר האמצעי וזוגתו הרבנית שיינא (9) ובנם הר' מנחם נחום (10) [וכבר כתבתי במ"א שהר' ברוך באדמוה"א הוא שעליו מספר שם - בע' רמד - "וזוגתי ילדה בן זכר בשערי קורסק", היינו שנולד בחודש כסלו תקע"ג, למרות שיש שרשמו, בטעות, שנישאה בשנת תקפ"ב]; אדמו"ר הצ"צ וזוגתו הרבנית חי' מושקא [=בתו הבכירה של אדמוה"א] (12) ובניהם הרב"ש והמהרי"ל (14) [שנות הולדת בנות הצ"צ אינן ידועות, ומסתבר שהבכירה שבהן, הרבנית ראדע פריידא, נקראה בשמה האחרון ע"ש דודתה הרבנית פרידא בת אדה"ז, וכן בעלה הר' שניאור נקרא ע"ש אדה"ז]; בת אדמוה"א הרבנית ביילא ובעלה הר' יקותיאל זלמן (16) ובנם הר' לוי יצחק (17) [כנ"ל לגבי שתי בנותיהן, ובפרט כנ"ל לגבי השני, הרבנית פריידא אשת מהרי"נ בן הצ"צ]; בת אדמו"ר האמצעי הרבנית ברכה ובעלה הר' יונה הכהן (19) ובנם הר' ברוך שמואל (20) [=הנ"ל אינו מופיע ברשימות הצאצאים, אך מצבתו נתגלתה בליובאוויטש ע"י הר"ר שי' נחשון]; בנות אדמוה"א [ללא בעליהן שכן שטרם נישאו אז, ראה 'מאמרי אדמוה"א' קונטרסים ע' רעה-ו] הרבנית מנוחה רחל (21), הרבנית חי' שרה (22) והרבנית אסתר מרים

(23) [=שמה והתאריך בו נפטרה - תקע"ט - ע"פ כתובת שנמצאה בביה"ח בליוכאוויטש, ושם בנוסח "האשה החשובה", ואעפ"כ נראה שלא נישאה קודם שנפטרה, שכן: א. לא ידועים מאמרי חתונה שאפשר לשייכם לחתונתה. ב. לא מסתבר שאם נישאה, ובפרט באם היתה אם לילדים, לא היו יודעים עלי'. ג. הכתובת נמצאה על לוח פח ולא על מצבת אבן כמקובל (ולהעיר גם מהמובא ב"שלשלת היחס" שבהקדמת לוח הי"י: "הרבנית שרה - נפטרה בנעוריה", ולהעיר עוד ששם אחת מבנות אדמוה"א הי' חי' שרה)]; הר' חיים אברהם באדה"ז וזוגתו (25), בניהם הר' דובער והר' ברוך שמואל (27) ובתם הרבנית גיטא רחל (28) [שהיתה אשת הר' נחמי' מדוכראוונא (בזו"ש) שנולד בשנת תקמ"ח ולא מסתבר לאחר הולדתה לאחר תקע"ג, משא"כ שתי בנות הרח"א האחרות שאין סיבה להקדים הולדתן, בפרט זו הנשואה לר' ברוך באדמוה"א שכנ"ל נולד באותה תקופה].

מחשבון זה של "כ"ח נפשות" הוצאנו את בת אדמוה"א הרבנית דבורה לאה ובעלה הרה"צ מטשערקאס, שחתונתם היתה בשנת תקע"א ובשטר התנאים נאמר ש"אבי החתן . . . התחייב א"ע להחזיק על שולחנו משך חמשה שנים רצופים תיכף אחר החתונה" (=ראה 'בטאון חב"ד' גל' 38-39 ע' 9. אמנם בע' 13 שם מביא לדעה שלמרות הנ"ל נשאר הזוג בליאדי, אך ראה שם בהערה 11 שאין דעה זו מהווה מקור מוסמך בנוגע לשהותו של הזוג אצל צד הכלה) ולמרות שברשימת אדמו"ר מהריי"ץ דלעיל הוציא רק להר"מ באדה"ז ולאחיו המהרי"ל, אפשר לענות שהאחרונים היו בדרך כלל בגדר "בני משפחתו הדירים אתו" ורק באותה עת הי' הראשון בבית חותנו והשני (שבדרך כלל דר אצל אדה"ז והי' מראשי החוזרים וכו') הי' בביתו שביאנוביטש (ולסיבה זו לא הוציא אף את אחי אדה"ז הר' מרדכי ומשפחתו, שכן הנ"ל הי' דר בקביעות באורשא). בכל אופן אפשר גם לדחוק ולומר שב"כ"ח נפשות" מכון על "טפלי ארבעה משפחות שלו", להוציא את אדה"ז אשתו ואמו, ואז ניתן להוסיף לחשבון הנ"ל עוד 3 נפשות.

[הנוסח דלעיל הוא לפי הב"ר שעל-פיו נדפס בכ"מ, וכן הוא בכמה כת"י. אמנם ב'קונטרס הרמב"ם' ליעללינעק ע' 39 הנוסח הוא: "עם טפלים ד' משפחות שלנו" וכן הוא בעוד כת"י שראיתי: "עם טפלי" . . . שלנו". אמנם ראיתי גם כת"י שבו הנוסח: "עם טפל ארבע משפחות שלי"

* * *

עוד בענין השנאה וההתנגדות לנפוליון שדנו בה בגליון תרכו ע' 53-5: מרדכי טייטלבוים ב'הרב מלאדי ומפלגת חב"ד' כותב (ב'הערות נוספות' לח"א, ע' 266): "שנאתו של הרב לנפוליון עברה בירושה גם לרבים מנכדיו, והם הרגישו שנאה עצומה להנפוליונים בכלל. ככה מספרים, שבשעת מלחמת הפרוסים עם הצרפתים בשנת 1870, כשנכבשה מצודת שטראסבורג על ידי הפרוסים (27 בספטמבר), מצאו ר' שמרי' נח ואחיו קורת-רוח בזה, והם קיוו ש'יהי' לנפוליון מפלגה גדולה מאד" (כתב-יד). אעפ"י שנטייתו של נפוליון השלישי ליהודים היתה יותר רצויה מזו של וילהלם הראשון".

לא מוזכר כאן מיהו "אחיו" של הרש"נ מבאברויסק, ובמקום אחר בספרו כותב טייטלבוים (ח"ב ע' 171 הערה 2): "גם רבי שמרי' נח מבאברויסק, נכדו של הרב, הי' מצפה בשעת מלחמת צרפת-פרוסיה למפלתו של נפוליון השלישי . . . (כ"י עמ' רפ"ו)", ומכאן משמע שהרעיון הי' של הרש"נ. את תוכן הדברים הללו כתב כבר הרח"מ הילמאן ב'בית רבי' ע' 97 בהערה, אך שם כותב בסתם: "אחד מהרבנים מנכדי רבינו".

ולהעיר שכתב-היד המוזכר אצל טייטלבוים הוא זה הנמצא בהעתקות כת"י של חסידי קאפוסט, וממנו עולה שהדברים היו של הרש"ז מקאפוסט (בעל ה'מגן אבות'. "אדמו"ר נ"ע" המוזכר ברשימה זו מכוון כנראה לאביהם המהרי"ל בן הצ"צ):

בעת מלחמת צרפת ופרייסין (שנת תר"ל) כשלקחו הפרייסין מהצרפתים את המבצר שטראסבורג, אמר כ"ק שליט"א לאחיו אדמו"ר ר' שמרי' נח שיי"נ שלבו ואמר לו שיהי' לנאפעליאן מפלה גדולה מאד כו', כי ראה את המאמרים (רעצין) שאמרו ב' הקיסרים לצבאותיהם קודם צאתם למלחמה והמאמרים שלהם היו רחוקים זמ"ז כרחוק כו' כי הקיסר ווילהעלם הזכיר להם רק שיבטחו בה' שהוא יעזרם אחרי שהם נלחמים שלא ברצונם כו' והם לא אשמו בדבר (כידוע שהקיסר נאפעליאן רק תואנה ביקש אז בכדי להלחם כו') והקיסר נאפעליאן במאמרו לצבאותיו לא הזכיר ש"ש כלל רק אמר להם שיזכרו על גבורותם ונצחונם שעשו בהרבה מלחמות ואין שהם גבורי חיל כו'. וע"כ מכיון שזה הזכיר ש"ש וזה לא הזכיר כו' מזה הבין שתהי' לו מפלה גדולה מאד וכן

ה' (עיי' במכתב אדמו"ר האמצעי נ"ע לר"מ מייזילס [=אך ראה מ"ש בגליונות תרכג-ה] מנדון מלחמת צרפת בשנת תקע"א שכתב בשם אדמו"ר הזקן נ"ע ממש כנ"ל). וסיפר לו ג"כ שבעת מלחמת קרים כו' בשנת תרט"ו קראו לפני אדמו"ר נ"ע את המאמר שאמר אז הקיסר (ניקאלאי) לצבאותיו בראותו כי ספו ותמו חיילותיו במלחמה והמלכים הלוחמים עליו גברו כו' וע"כ אמר להם מאמר לחזקם כו' איך כי אין מעצור לה' להושיע ברב או במעט כו' ואיך שכל הנמנעות אין נמנעות ממנו כו' ונודעזע אדמו"ר נ"ע בשמעו קוראים לפניו מאמרים כאלו יוצאים מפי הקיסר כו'...

[ובענין האריכות בגליונות הנ"ל בטעם אדה"ז במלחמה ושליטת הטעם שאצל חוקרי החסידות - כבר האריכו בזה בחורף תש"נ בסדרה "די מיליטערישע מארשען פון קייסער נאפאלעאן" במכה"ע היו"ל בויליאמסבורג].

* * *

ולסיום: בקשר עם אריכות הדברים בנדון מלחמת צרפת-רוסיה (בגליונות תרכג-ה, ז), הגיעוני "תלונות" מכו"כ שלא הצליחו לעמוד על כל הקורות באותה תקופה, הן מצד העובדה שהדברים שנכתבו היו בעיקר בצורת הערות על דברי אחרים ולא סיכום כללי (שאינו אפשרי במסגרת קובץ זה) והן לסיבת חלוקת הדברים ל"המשכים" על-פני מספר גליונות. מבחינתם אין כיום ענין בידיעה מדויקת של פרטי אותה מלחמה, רק היות ו"המעשה הוא העיקר" - נשאר בידם "מארש נאפוליון" שנוצל ע"י אדה"ז לפעולת "דידן נצח", כמסופר בשיחת כ"ק אדמו"ר מהרייץ נ"ע שנדפסה בלקו"ד ח"ג ע' 922 ובסה"ש תש"ג ע' 118.

שלא "לקפח" את חלקם של האחרונים אמרתי לציין להוספה מעניינת בקשר עם ניגון זה, שדומה שרק מעטים יודעים עלי':

בידי צילום "הנחה" מאותה שיחה שנכתבה בשעתו ע"י הרמ"פ כץ ע"ה והוגהה ע"י - יבלח"ט ובריאם - כ"ק אד"ש. תוכן השיחה קרוב לזה שנדפס בסה"ש שם (נכתב ע"י מניח אחר והוגה גם הוא ע"י כ"ק אד"ש), אלא שבסופה "הוספה" קטנה מכ"ק אד"ש שיש לה שייכות לאופן בו יש לשיר את הניגון המדובר. לשלימוה הענין אעתיק כאן את הקטע כולו:

צוה לנגן נאפעלאנ'ס ניגון, ואמר: בעת שכ"ק אדמוה"ז ברח מליאדי מלפני נאפעלאן - התחלת המלחמה של נאפעלאן היתה ב' באב (בהמלחמה הקודמת [מלחמת-העולם השני' - ש.ק.] כשספרו לאדמו"ר נ"ע הנצחון של הדייטשען אמר שלפי גודל הנצחון שהוא שלא כדרך הטבע, כמו"כ יהי' המפלה שלא כדרך הטבע. וכן הי') - הנה לנאפעלאן היו אז נצחונות גדולים, כעבור איזה ימים איז אריבער פרייסען, געקומען קיין קאוונא ווילנא און וויטער (די סטראטעגיע פון די רוסישע גענערעלער וואס האבן צורשעגמטרעטן....[=חסר])

האט דער אלטער רבי געשיקט אויספרעגען מיט וועלכן ניגון איז ער - נאפעלאן - אריבער די גרעניץ, וכשנגנו הניגון לפי אדמוה"ז האט ער זיך פארטראכט און האט געזאגט: עס איז א נצחון ניגון און דידן נצח (וצוה כ"ק אד"ש לשורר הניגון של נאפעלאן והתחיל בעצמו הניגון)

וכאן הוסיף כ"ק אד"ש:

ואמר שצריך לנגנו בתיבת "רם" [בריי"ש קמוצה].

וראה עוד בפאקסימיליא המצורפת שבתחילה רשם כ"ק אד"ש: "ואמר שינגנו" ואח"כ העביר קולמוס על המילה האחרונה וכתב: "שצריך לנגנו", שמה משמע שלא היתה זו רק הוראה לשעתה,

— אך שוב הקשבתי לכ"ק אד"ש כשהוא מנגן ל'מארש' זה (נמצא בקלטות 'ניגוני התועדות' שע"י W.L.C.C. אך לע"ע איני יודע באיזו הזדמנות) ובתיבות אחרות.

[ולהעיר מהמובא ב'ספר הניגונים' כרך ב' ("קה"ת", ברוקלין תשי"ז) ע' כ על ניגון 'מארש' השונה מזה שמנגנים אצל כ"ק אד"ש בסיום תפלת נעילה ביוה"כ, שיש אומרים (=ונרשם מפי הרה"ח ר' יצחק דובאוו ע"ה) שהוא זה שהיו רגילים לשרר בליובאוויטש בסיום נעילה].

בית אבותינו יה' אב עמנו גואל. שדור אלה ויום. און אונדז
 פרייטש, גאטליכע ריין קוויטע וועלן זיין וועלער, [די סטראטעג פון די ריסינג
 באציעלונג וואס האט צונויפגעשטעלט ...]
 האט ס'ווען דא געטען וואס פאסט אים וועלן זיין און גע-נאכפאלגן
 זינדיק די געזונט, פאסט אים וועלן זיין און גע-נאכפאלגן
 צעטען אים וועלן זיין און גע-נאכפאלגן [ווען אים אסורע הנצין טא
 אונדז אים וועלן זיין און גע-נאכפאלגן [ווען אים אסורע הנצין טא]

לזכות

הרה"ט ר' משה שיחי' הלוי
 לרגל יום ההולדת שלו
 ביום ב' אייר (תפארת שבתפארת)
 לאורך ימים ושנים טובות
 ושנת הצלחה בכל עניניו

לעילוי נשמת
הרה"ח ר' שלום ישעי' ב"ר מנחם מענדל ע"ה
דייטש
נפטר ה' אייר ה'תשכ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

נרפס ע"י
בנו הרה"ח ר' יוסף יצחק וזונתו שיחיו
דייטש

ליכות
הרב משה אהרן צבי שי"
וזונתו
סרת העניא רבקה רות תחי"
ווייס

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" — באדיבות
E.S.T. Computers 4403 14th Ave. (718) 972 4648

להצלחה רבה ומופלגה